

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

Nianfors kyrka tillkom i anslutning till det järnbruk och sågverk som anlades av Iggesunds bruk vid den fors som bildas av utloppet från Niansjöarna. Kyrka, sågverk och arbetarbostäder uppfördes på åns norra sida, medan järnbruket låg på den södra. Sågverk och järnbruk är sedan länge nedlagda. Fortfarande finns en del byggnader från 1800- och 1900-talen kvar, såsom arbetarbostäder, herrgård, skola och den så kallade bruksgården.

Strax väster om kyrkan ligger arbetarbostäderna och norr om den går byvägen. I övrigt omges kyrkobyggnaden av gräsmattor och hagmark. I sluttningen öster om huvudingången finns en likbod, gjuten i betong.

Nianfors kyrka från öster. Foto: Henrik Lindblad, Läns museet Gävleborg 2003.

2.2 Kyrkan

Kyrkobyggnaden uppfördes under åren 1797-98 på bekostnad av dåvarande brukspatronen på Iggesunds och Nianfors järnbruk, Claes Grill.

Den timrade träbyggnaden, med långsträckt rektangulär planform, är orienterad i nord-sydlig riktning med huvudingången i söder. Förutom kyrkorum finns i norra delen av byggnaden även prästbostad, nu använd som församlingshem. Ett lågt torn, krönt av en liten rektangulär lanternin, tillfogades vid den södra gaveln 1883. Kyrkans exteriör är klädd med stående vitmålad locklistpanel, eventuellt tillkommen under sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal. Enligt ett fotografi i församlingens ägo var timmerväggarna ursprungligen oinklädda. Tornets panel, som delvis är en lockpanel, kan vara ursprunglig från 1883. Fönsteröppningarna är rektangulära med profilerade överstycken. Mellan fönsteraxlarna artikuleras fasaden av brädinklädda knutar och/eller följare av timmer. Byggnaden är

uppförd på torpargrund **som klätts in med släta gråmålade bräder**. Under denna finns en källare, som enligt inskription är utförd 1947. Vid renoveringen under 1940-talet **ersattes takbeläggningen av spån med enkupigt lertegel**. Ovanför bostadsdelen finns två skorstenar med utkragade krön, den närmast kyrkorummet sannolikt från 1940-talet.

Kyrkorummet har rak avslutning bakom altaret och täcks av ett tredingstak. Den enhetliga interiören domineras framförallt av den renovering som utfördes omkring 1947-53, med öppen bänkinredning, altare, altarring, predikstol och inklädnad av väggar och valv. Likaså bör den lilla orgellådan, med svängda sidor och inkomponerad orgelfasad, ha utförts vid detta tillfälle. Den befintliga altartavlan är målad av Ebba Wadsten 1949. Den äldre altartavlan, en oljemålning från 1700-talets mitt som härrör från Hamra kyrka, återfinns numera på väggen längst bak i kyrkorummet.

Nianfors kyrka, interiör mot öster. Foto: Henrik Lindblad, Läns museet Gävleborg 2003.

2.3 Likboden

Bisättningsrummet, som tillkom under 1900-talets mitt, har en enkel utformning med en gjuten och omålad entréfasad. Fasaden är försedd med ett spröjsat fönster och en dubbeldörr av stående spontade brädor. Byggnadens övriga sidor är inbyggda i marken. Ovan likboden är ett smäckert järnräcke placerat.

2.4 Den gamla kyrkogården

Den gamla kyrkogården är belägen i en skogsbacke vid byvägens östra infart, några hundra meter från kyrkan. Kyrkogården, som är liten till ytan, sluttar starkt österut och inhägnas av ett enkelt spjälstaket målat med röd slamfärg. Flertalet gravvårdar är stående och härrör framförallt från 1900-talets första hälft.

Kyrkogårdens ålderdomliga karaktär förstärks av de bevarade korsen av gjutjärn och trä.

2.5 Den nya kyrkogården

Den nya kyrkogården, som ligger ett hundratal meter nordöst om kyrkan vid landsvägen, anlades 1935 och är idag den som används. Kyrkogården är kvadratisk och omgärdas av ett enkelt trästaket med en dubbel järngrind i söder och en enkel i norr. En korsformad grusgång löper genom kyrkogården och en igenväxt gång belagd med stenplattor finns i den södra delen. Kyrkogården domineras av stående gravvårdar. Det är främst den västra delen av kyrkogården som används, i den östra finns endast ett fåtal gravar. Runt begravningsplatsen finns spår efter en trädkrans av björk.

Den nya kyrkogårdens sydvästra kvarter. Foto: Anna-Karin Martinsson, Läns museet Gävleborg 2003.

2.6 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Kyrkan, som är en av de relativt få äldre träkyrkorna i länet, är en av de bevarade byggnaderna i Nianfors bruksmiljö. Den har en välbevarad exteriör med locklistpanel, enkupigt lertegel och brädinklädd krypgrund. Nianfors kyrka är den äldsta kyrkan i länet med prästbostad i samma byggnad som kyrkorummet. Likboden, med sitt smäckra järnräcke, smälter väl in i miljön i all sin enkelhet. Den gamla kyrkogården har en ålderdomlig karaktär med många äldre gravvårdar bevarade medan den nya kyrkogården har en mycket enkel karaktär.

Den enhetliga kyrkointeriören domineras framförallt av renoveringen från 1947-53 med bänkinredning, altare, predikstol och inklädnad av väggar och valv.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrka och kyrkomiljö:

- den välbevarade exteriören med brädinklädnad och underliggande timmerkonstruktion,
- 1950-talets enhetliga interiör med bänkar, altarring och predikstol,
- den f.d. prästbostadens planlösning och sammanhang med kyrkan,
- den lilla kyrkogårdens ålderdomliga karaktär med äldre gravvårdar och trästaket målat med röd slamfärg,
- den nya kyrkogårdens enkla karaktär med trästaket, järngrindar och gångar av naturmaterial.

2.7 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Antikvarisk-Topografiska Arkivet, Riksantikvarieämbetet: handlingar, tidningsklipp, ritningar och fotografier.

Byggnadsregistret RAÄ: kyrkobeskrivningar, fakta, administrativa uppgifter.

Länsmuseet Gävleborg (XLm): handlingar och fotografier.

Länsstyrelsen Gävleborg (XLst): handlingar.

Norin, Stig, vaktmästare Nianfors kyrka: muntliga uppgifter

Stenberg, Per, kyrkoherde: muntliga uppgifter.

Swartling, Ingrid: *Kyrkorna i Njutånger, Nianfors och Iggesund*, 1961. (Hälsinglands kyrkor X).

Inventeringsdatum: 2003-04-22, 2003-07-24

Inventerare: Henrik Lindblad, Lisa Johansson och Anna-Karin Martinsson

Ansvar kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Henrik Lindblad och Anna Lindgren.

Rapportsammanställning: Henrik Lindblad, Anna Lindgren och Anna-Karin Martinsson.